

Kompetanse for utvikling

Strategi for kompetanseutvikling i grunnsopplæringen 2005–2008

UTDANNINGS- OG
FORSKNINGSDEPARTEMENTET

Denne kompetanseutviklingsstrategien er utarbeidet i et samarbeid mellom Kommunenes Sentralforbund (KS), Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag, Skolenes Landsforbund, Norsk Skolelederforbund og den sentrale utdanningsadministrasjonen. Den er et felles grunnlag for det kompetanseløftet som skal gjennomføres i grunnopplæringen i perioden 2005–2008.

Kristin Clemet
Utdannings- og forskningsminister

Halvdan Skard
Leder, Kommunenes Sentralforbund

Helgä Hjetland
Leder, Utdanningsforbundet

Gro Elisabeth Paulsen
Leder, Norsk Lektorlag

Gro Standnes
Leder, Skolenes Landsforbund

Eli Vinje
Forbundsleder, Norsk Skolelederforbund

Design: Tank

Trykk: Zoom Grafisk 10/2004 - opplag 3 000

Innledning

St.meld. nr. 30 (2003–2004) Kultur for læring og Innst. S. nr. 268 (2003–2004)

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*, jf. Innst. S. nr. 268 (2003–2004), sluttet Stortinget seg til en rekke forslag som samlet skal bidra til å gjøre grunnopplæringen bedre i stand til å møte kunnskapssamfunnets utfordringer. Det skal legges til rette for bedre tilpasset opplæring for den enkelte elev og lærling, blant annet gjennom nye læreplaner med klart definerte kompetansemål, større vekt på grunnleggende ferdigheter og lokal frihet innenfor en nasjonalt fastsatt fag- og timefordeling. Reformen innebærer en fornyelse av ungdomstrinnet og videregående opplæring, bedre sammenheng mellom opplæringen i grunnskolen og videregående opplæring og økt samarbeid mellom grunnopplæringen og lokalt arbeidsliv. Dette krever en omfattende satsing på kompetanseutvikling, særlig for skoleledere, lærere og instruktører i lærebedriftene.

Stortinget sluttet seg til Regjeringens forslag om å «*investere i et betydelig kompetanseløft for å realisere de sentrale målsettingene som er varslet i meldingen*». Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen «*har merket seg at departementet foreslår en rekke tiltak som vil kreve en målrettet satsing på kompetanseutvikling for lærere og skoleledere*» og «*er enig i ... at det legges til rette for at en stor del av den nødvendige kompetanseutviklingen gjennomføres før de strukturelle og innholdsmessige endringene iverksettes*» (Innst. S. nr. 268 (2003–2004)).

Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen understreker «*...behovet for å utvikle skoler og lærebedrifter som lærende organisasjoner og at det kun kan gjøres ved at skoleeiere og skolene selv tar ansvar*». I dette arbeidet er det «*... skoleeier som skal utforme lokale planer for kompetanseutvikling i kommunene og fylkeskommunene. Slike lokale planer legges til grunn for utforming av nasjonale tiltak. Komiteen mener derfor at det er skoleeier som skal prioritere og vedta kompetanseutviklingstiltakene*».

Komiteen mener det «*er nødvendig å styrke den tilpassede opplæringen, slik at alle sider av læringsmiljøet tar hensyn til variasjonene i elevenes forutsetninger og behov*». Komiteen mener videre at man må ta større hensyn til at elever modnes og lærer ulikt. Skolen skal gi elevene likeverdige muligheter for læring i form av tilpasset, og ikke lik, opplæring.

Reformen vil kreve utstrakt satsing på videreutdanning på flere områder. Komiteens flertall fremhever at «*videreutdanning må prioriteres*», og at «*faglig fornyelse for lærere er viktig*». Dette flertallet uttaler at «*faglig fornyelse for lærere underveis i læringjeringen er viktig for at de skal bli værende i skolen. Derfor er det viktig å gi rom for den enkelte lærers behov for fornyelse, og ikke ensidig legge vekt på skoleeiers behov*».

Formålet

Personalet i grunnopplæringen skal ha kompetanse som sikrer elevene og lærlingene tilpasset opplæring med muligheter til å utvikle evner og talenter i samsvar med generell del, læringsplakaten og læreplanene for fag. Gjennom et kompetanseløft skal skoleledere, lærere og instruktører i lærebedrifter rustes og stimuleres til å møte utfordringene knyttet til de endringer i innhold og struktur som reformen innebærer.

Likeverdig, inkluderende og tilpasset opplæring er overordnede prinsipper for grunnopplæringen. Opplæringen skal tilpasses elevenes evner og forutsetninger, og alle skal gis gode muligheter for læring. Opplæringen må derfor være variert og differensiert.

Flertallet av elevene og lærlingene har godt utbytte av opplæringen. Internasjonale og nasjonale undersøkelser har imidlertid avdekket at norske elever på flere sentrale fagområder har for svake resultater. Det er urovekkende mange som i løpet av grunnskolen ikke har tilegnet seg grunnleggende leseferdigheter. Det er også en utfordring at elevene har svært ulikt utbytte av opplæringen, og at det er systematiske forskjeller mellom elevene, avhengig av kjønn og sosial og etnisk bakgrunn.

Kvaliteten på skolene og lærebedriftene er avgjørende for barns og unges fremtid. Av alle ressurser i skolen er lærernes kompetanse den faktoren som påvirker elevenes prestasjoner mest. En opplæring for kunnskap, mangfold og likeverd kan bare realiseres gjennom et omfattende kompetanseløft for skoleledere, lærere og instruktører i lærebedrifter.

Gjennomføringen av reformen i grunnopplæringen krever målrettet innsats på alle nivåer i utdanningssystemet over flere år. Det er avgjørende at eksisterende menneskelige og økonomiske ressurser i både skoler og lærebedrifter, i kommuner og fylkeskommuner, på universiteter og høyskoler, og dessuten særskilte økonomiske ressurser til kompetanseutvikling fra staten, inngår i det felles kompetanseløftet for grunnopplæringen. Riktig og tilstrekkelig kompetanse er en forutsetning for at reformen skal lykkes, og det krever samordnet innsats fra de aktørene som har medansvar for kompetanseutvikling i grunnopplæringen. Derfor står Kommunenes Sentralforbund (KS) som representant for skoleeierne, lærernes og skoleledernes organisasjoner og den sentrale utdanningsadministrasjonen sammen om denne strategien for kompetanseutvikling. Nasjonalt råd for lærerutdanning har også vært bidragsyter i arbeidet med strategien.

I videregående opplæring er også arbeids- og næringslivet viktige aktører innenfor fag- og yrkesopplæringen. Bedriftene har ansvaret for at instruktører i fagopplæringen tilegner seg den kompetansen de har behov for til veiledning av lærlinger. Fylkeskommunene og yrkesopplæringsnemndene, der partene er representert, skal fortsatt bistå bedriftene i dette arbeidet. Ny struktur og fornyet innhold i videregående opplæring vil i stor grad stille krav om kompetanse som vil være felles for instruktører i bedrift og faglærere i videregående opplæring. Det er derfor viktig at kompetanseutviklingstiltakene skaper møteplasser for disse gruppene.

Kompetanseutviklingsstrategien tydeliggjør de ulike aktørenes roller og ansvar, og legger premissene for samarbeidsfor-

mer som utnytter aktørenes ressurser og kompetanse best mulig. Den skal gi både skoleeiere og universiteter, høyskoler og andre fagmiljøer et nødvendig felles grunnlag for planlegging og tilrettelegging av, og samarbeid om, tiltak. Strategien forutsetter at aktørene selv utformer planer og gjennomfører tiltak basert på den rollen og det ansvaret de har for utvikling av kvaliteten på grunnopplæringen.

Strategien gjelder for statsbudsjettperioden 2005–2008. Reformen i grunnopplæringen skal gjennomføres i perioden 2006 til 2008. For å sikre en forsvarlig innføring av reformen er det viktig at kompetanseutviklingen starter i 2005, og at planleggingen både har et årlig og et fireårig perspektiv.

Målgrupper

Strategien er i første rekke et dokument for dem som har ansvar for å planlegge, koordinere og gjennomføre kompetanseutviklingstiltak. Det vil i hovedsak være kommuner og fylkeskommuner, eiere av friskoler, universiteter, høyskoler og andre relevante fagmiljøer. Strategien er også et overordnet plandokument for den statlige utdanningsadministrasjonen.

Tidlig i 2005 vil det bli gjennomført et eget informasjonsopplegg rettet mot kommuner og fylkeskommuner for å sikre forankringen av ansvaret for gjennomføringen av reformen.

Tiltak for kompetanseutvikling, iverksatt med utgangspunkt i strategien, retter seg i første rekke mot

- ledelsen på skolenivå
- lærere i grunnskoler og videregående skoler
- faglige ledere og instruktører for opplæring i lærebedrifter

I tillegg vil personalet i PP-tjenesten, oppfølgingstjenesten, prøvenemndsmedlemmer, assistenter og annet personale i skole og lærebedrifter være aktuelle målgrupper for kompetanseutviklingstiltak.

Forutsetninger for å lykkes

For at skoler og lærebedrifter skal kunne gi elever og lærlinger god opplæring i et stadig mer kunnskapskrevende og mangfoldig samfunn, peker St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring* på tre forhold som må ligge til rette.

- For det første må skoleeiere, skoleledere, lærere og instruktører ha den kompetansen som er nødvendig for å kunne møte kunnskapsamfunnet og en mer mangfoldig gruppe elever og foresatte. Reformen skal gjennomføres i den

enkelte skole og lærebedrift. En forutsetning for målrettet kompetanseutvikling er at skoleeieren utvikler en plan for kompetanseutvikling som er forankret i den enkelte virksomhets hovedutfordringer og utviklingsbehov.

- For det andre må skoler og lærebedrifter ha kunnskap om sterke og svake sider ved sin egen virksomhet og om hvilke tiltak som kan føre til forbedring. Dessuten må de ha tilgang til et godt støtte- og veiledningsapparat. Skoleeierens ansvar for kompetanseutvikling innebærer også ansvar for å utvikle lokalt tilpassede metoder og rutiner for vurdering av skolens kvalitet og resultater, skolebasert vurdering og å følge opp den informasjonen om læringsutbytte, læringsmiljø og ressurser som fremkommer gjennom det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet.

- For det tredje må den enkelte skole og lærebedrift, blant annet på dette grunnlaget, selv utvikle en kultur for kontinuerlig læring, der alle tar ansvar for og føler seg forpliktet til å realisere felles mål. Lærende organisasjoner kjennetegnes blant annet av fleksibilitet i arbeidsmåter og organisering, og de preges av kompetanseutvikling og kunnskaps-spredning. Samhandling med andre kompetansetilgjenger og erfaringsspredning mellom kolleger og mellom skoler er av avgjørende betydning. Evnen til kontinuerlig refleksjon over om de mål som settes og de valg som gjøres, er de riktige for virksomheten, er grunnleggende egenskaper i lærende organisasjoner. Kompetanseutviklingstiltakene bør derfor i stor grad være knyttet til lærernes og instruktørens daglige praksis, og arbeidsplassen bør brukes aktivt som arena for kompetanseutvikling.

Sentrale begreper

Kompetanse kan defineres som *evne til å møte komplekse krav, situasjoner og utfordringer*. Når kunnskapsressurser tas i bruk for å løse oppgaver i konkrete situasjoner, er det viktig at dette samtidig stimulerer til videre læring og kompetanseutvikling. Læring og kompetanse er knyttet til *handling og samhandling* i ulike fellesskap, samtidig som de er både individuelle og kollektive. Graden av læring avhenger ikke bare av hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger den enkelte har, men av hvor læringsstøttende omgivelsene er, i form av både menneskelige, økonomiske og fysiske ressurser. Læringen avhenger også av åpen kommunikasjon og det indre og ytre læringstrykk som fellesskapet selv og omgivelsene skaper.

Videreutdanning er utdanning/opplæring som gir *formell kompetanse* (studiepoeng).

Etterutdanning er blant annet kurs, seminarer, deltakelse i lokalt utviklingsarbeid og faglig veiledning knyttet til ens egen praksis som har opplæring som viktigste formål.

Uformell læring skjer gjennom praksis og faglige diskusjoner og evaluering av ens eget arbeid sammen med kolleger eller med andre samarbeidspartnere. Deltakelse i utviklingsarbeid, prosjekter, hospitering, kollegabasert veiledning, studieturer, utveksling og nettverksbygging er andre eksempler på uformell læring.

Prioriteringer

Større handlefrihet gir skoleeierne både nye muligheter og større ansvar. En forutsetning for at reformen i grunnopplæringen skal lykkes, er at skoleeierne har en tydelig vilje og kompetanse til å være drivkrefter i gjennomføringen av reformen. Departementet vil samarbeide med KS om et informasjonsopplegg rettet mot skoleeierne for å sikre forankring av ansvaret for gjennomføringen av reformen (inkludert nødvendig finansiering) og forståelse av reformens innhold og målsettinger, dessuten for å ivareta behovet for å utvikle en kultur for læring på alle nivåer i utdanningssystemet.

Realisering av reformens innhold krever kompetanseutvikling på en rekke områder. Kompetanseutviklingstiltakene må i størst mulig grad innrettes for å dekke de behovene som er definert av den enkelte skole og bedrift. De prioriterte områdene nedenfor er omtalt i St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*, jf. Innst. S. nr. 268 (2003–2004), og er sentrale for gjennomføringen av reformen. Det forutsettes derfor at skoleeierne særskilt vurderer skolens og lærebedriftenes kompetansebehov på disse områdene, som grunnlag for prioriteringene i kompetanseutviklingsplanene deres.

For å styrke kvaliteten på kompetanseutviklingstiltakene vil departementet ta initiativ til å finansiere et program for praksisrettet forsknings- og utviklingsarbeid i lærerutdanningen med vekt på bl.a. tilpasset opplæring. Det er en forutsetning at FoU-virksomheten skjer i samarbeid med skoleeierne.

Kompetanseutvikling for ledelsen av den enkelte skole og lærebedrift

Bedre tilpasset opplæring og utvikling av skoler som lærende organisasjoner stiller særlige krav om et tydelig og kraftfullt lederskap som har evne til å initiere og lede felles utviklingsarbeid. For at reformen skal lykkes, er det nødvendig med profesjonell samhandling mellom skoleeiere og skoleledere, samt en utviklingsorientert og kompetent ledelse ved den enkelte skole. Godt lederskap skaper vilkår for at lærernes kompetanse blir tatt i bruk, slik at målene i læreplanene kan realiseres og kvaliteten i læringsarbeidet sikres. Kompetanseutvikling for skolelederne er derfor avgjørende for gjennomføringen av

reformen. Dette krever at skoleeierne prioriterer tiltak for skoleledere høyt i 2005.

Et nettverk av universiteter og høyskoler har utviklet etter- og videreutdanningstilbud for skoleledere. Noen institusjoner tilbyr også masterstudium. Departementet vil ta initiativ til dialog med KS, arbeidstakerorganisasjonene og institusjonene i universitets- og høyskolesektoren med sikte på videreutvikling av tilbudene, slik at de dekker både den kompetansen som kreves for å lede kunnskapsorganisasjoner i endring og utvikling, og de mer reformspesifikke behovene.

Reformrelatert kompetanseutvikling for det pedagogiske personalet i grunnopplæringen og utvikling av kulturen for læring i den enkelte skole og lærebedrift

Skolen som lærende organisasjon – bedre tilpasset opplæring

Hovedutfordringen for skolen som lærende organisasjon er utvikling av læringsmiljøet og organisering av det slik at det best mulig fremmer læring, for elever og for personalet som profesjonelt fellesskap. Gjennom endring av opplæringsloven er skolene gitt større muligheter til å organisere opplæring slik at den er bedre tilpasset lokale forutsetninger og behov. Både evalueringen av Reform 97 og differensieringsprosjektet har avdekket et betydelig potensial for bedre tilpasset grunnopplæring. Evalueringen av statens *Satsing på kvalitetsutvikling 2000–2003* viser at skoler med samarbeidsbasert arbeidsform og systematisk evaluering av egen praksis i større grad enn andre evner å gi elevene tilpasset opplæring.

Det er på denne bakgrunn nødvendig å prioritere kompetanseutviklingstiltak for å utvikle skolens og lærebedriftens evne til å organisere opplæringen og tilrettelegge innhold og arbeidsmåter for å gi den enkelte elev og lærling tilpasset opplæring. Det er også behov for å bedre kvaliteten på spesialundervisningen, samtidig som behovet for spesialundervisning bør forebygges og reduseres ved å gi en bedre tilpasset opplæring. Arbeidet for å forebygge og redusere atferdsproblemer i skolen

har også høy prioritet. Samlet sett stiller dette store krav til lærernes og skoleledelsens kompetanse.

Det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering skal medvirke til kvalitetsutvikling gjennom å legge til rette for informerte avgjørelser på alle nivåer i skolesystemet. For å utvikle skolen som lærende organisasjon er det avgjørende å styrke skoleledelsens og personalets evne til å evaluere resultatene av egen praksis. God anvendelse av det nasjonale systemet for kvalitetsutvikling forutsetter evne til å analysere og nyttiggjøre seg informasjonen om ressurser, læringsmiljø og læringsutbytte på nettstedet skoleporten.no. I samarbeid med partene i arbeidslivet skal skoleporten.no utvikles til også å omfatte fagopplæring og opplæring i bedrift. Det er også nødvendig med kompetanse til å ta i bruk veiledningsressurser for å bedre kvaliteten på opplæringen.

Nye læreplaner

De nye læreplanene legger vekt på at elevene skal kunne utvikle grunnleggende ferdigheter i alle fag gjennom hele det 13-årige løpet. De grunnleggende ferdighetene, som er å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy, er integrert i læreplanene på de enkelte fagenes premisser.¹

De nye læreplanene for fag i grunnopplæringen angir mål for den kompetansen i faget som elevene og lærlingene skal kunne nå etter et naturlig avgrenset læringsforløp. De nye læreplanene vil samlet representere en betydelig forenkling i forhold til gjeldende læreplaner.

Innenfor rammene av klare, forpliktende kompetansemål blir det et ansvar for personalet ved den enkelte skole og lærebedrift å vurdere og bestemme hvilket innhold og hvilke arbeidsmåter som må tas i bruk, og hvordan opplæringen skal organiseres for at elevene og lærlingene skal kunne arbeide systematisk i forhold til målene. Innføringen av nye læreplaner vil derfor kreve en styrking av den enkelte skoles og lærebedrifts samlede faglige og pedagogiske kompetanse. Det er videre nødvendig å utvikle lærernes og instruktørenes kompetanse til å vurdere elevenes og lærlingenes faglige prestasjoner.

2. fremmedspråk

Innføringen av obligatorisk 2. fremmedspråk vil medføre en endring av fagets egenart ved at det skal legges mer vekt på en praktisk tilnærming med økt vekt på ferdigheter i kommunikasjon av ulik art og på ulike nivåer. Dette krever faglig og fagdidaktisk kompetanseutvikling for de lærerne som underviser i faget.

Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet er en forutsetning for god læring, og har betydning som generelt helsefremmende tiltak. Skolen bør i sin organisering av skoledagen legge til rette for at elevene på alle trinn i grunnopplæringen skal ha fysisk aktivitet de dagene de ikke har kroppsøving. Fysisk aktivitet er et prioritert område også når det gjelder kompetanseutvikling.

Utdannings- og yrkesrådgivning

Elevene har rett til rådgivning om utdannings- og yrkesvalg, og elevene skal få informasjon om utdanning, yrke og arbeidsmarked. God utdannings- og yrkesrådgivning kan bidra til sikrere valg, mindre forsinkelser og bedre muligheter for den enkelte elev og lærling til å realisere sine evner og anlegg. Erfaringer, nasjonalt og internasjonalt, viser at det er sammenheng mellom kompetanse og kvaliteten på rådgivningstjenesten. Dette er derfor et nasjonalt prioritert område for kompetanseutvikling.

Videreutdanning for det pedagogiske personalet i grunnopplæringen

2. fremmedspråk skal innføres som obligatorisk fag i grunnskolen. Skolene skal gi elevene tilbud om opplæring i tysk, fransk, spansk eller russisk, og, hvis det er anledning til det, også andre språk, blant annet ikke-europeiske språk. Det er mangel på lærere med kompetanse for opplæring i faget, og det er en utfordring å rekruttere et tilstrekkelig antall lærere med den nødvendige kompetansen. Skoleeierens kompetanseutviklingsplaner må derfor prioritere lærernes kompetanse på dette området. For å dekke behovet vil det være nødvendig for mange skoleeiere å prioritere dette alt fra 2005.

Mange lærere, særlig i grunnskolen, mangler eller har mangelfull utdanning i fag de underviser i. Det gjelder også lærere som underviser i fag som er sentrale og gjennomgående i hele grunnopplæringen. Dersom mulighetene for å rekruttere nye lærere med relevant utdanning er svak, samtidig som elevtallet øker og mange lærere når pensjonsalderen, vil dette også påvirke behovet for videreutdanning. På bakgrunn av dette er det nødvendig å prioritere matematikk, naturfag (fysikk, kjemi), engelsk og norsk/samisk. Nettverk av universiteter og høyskoler har utviklet fleksible og praksisrelaterte videreutdanningstilbud i disse fagene.

1. Det vises også til *Program for digital kompetanse 2004–2008*, som skal fremme grunnleggende ferdigheter i bruk av digitale verktøy i form av kompetanseutvikling i pedagogisk bruk av IKT, blant annet gjennom prosjektet *Lærende nettverk*.

Ansvar og oppgaver

Et felles og samordnet kompetanseløft for grunnopplæringen krever at de ulike aktørenes ansvar og oppgaver er klart definert.

Opplæringslovens § 10-8 slår fast at staten, fylkeskommunen og kommunen skal medvirke til at undervisningspersonell, skoleledere og personell i skoleverket får etterutdanning med sikte på å fornye og utvide faglig og pedagogisk kunnskap og å holde seg orientert om og være på høyde med utviklingen i skolen. Departementet vil legge fram forslag til endringer i opplæringsloven for å klargjøre skoleeierens ansvar for at personalet i grunnopplæringen sikres nødvendig kompetanseutvikling. I visse situasjoner, som i forbindelse med gjennomføring av nasjonale reformer, vil det være påkrevd at staten i en periode bidrar med særskilte midler til kompetanseutvikling.

For å ivareta sitt ansvar for kompetanseutvikling er det skoleeierens oppgave

- å sørge for at den enkelte skole og lærebedrift vurderer hvilke kompetanseutviklingstiltak som bør prioriteres for å kunne gjennomføre reformen i den enkelte virksomhet
- å fremme en god personal-/medarbeiderpolitikk som sikrer medinnflytelse og medbestemmelse for medarbeiderne og arbeidstakerorganisasjonene, jf. avtaleverket i kommunal sektor
- å utvikle, vedta og gjennomføre planer for kompetanseutvikling i samarbeid med berørte parter. Planene skal ivareta lokale kompetansebehov innenfor de nasjonalt prioriterte områdene
- å søke faglig støtte til kompetanseutvikling og lokalt utviklingsarbeid fra universiteter, høyskoler eller andre relevante fagmiljøer etter behov. Man bør også utnytte den kompetanse skoleeierne selv rår over
- å rapportere til fylkesmannen om gjennomføringen av planlagte kompetanseutviklingstiltak og bruk av ressurser

For mange kommuner vil det, blant annet fordi de er små og har begrenset kompetanse, være nødvendig å samarbeide regionalt, både om kartlegging av kompetansebehov og om organisering og gjennomføring av konkrete tiltak. Fylkesmannen

har som statens representant til oppgave å bidra til koordinering av kompetanseutviklingstiltak ved å stimulere samarbeidet mellom kommuner, fylkeskommuner, partene i arbeidslivet, universiteter, høyskoler og andre fagmiljøer. Også fylkeskommunen, KS i fylket, regionråd og andre interkommunale nettverk eller samarbeidsorganer vil kunne bidra til dette. Aktører som ellers vil være involvert på skoleeiernivå, må også trekkes inn i interkommunale samarbeidsorganer.

Det er fylkesmannens oppgave

- å veilede kommunene i forbindelse med kartlegging av kompetansebehov og i utarbeidelsen av kompetanseutviklingsplaner, etter behov
- å stimulere til samarbeid mellom skoleeiere og mellom skoleeiere, universiteter, høyskoler og andre fagmiljøer om kompetanseutvikling og lokalt utviklingsarbeid
- å føre tilsyn med at skoleeierne ivaretar sitt ansvar for kompetanseutvikling
- å fordele ressurser til skoleeierne etter objektive kriterier. Direktoratet vil fastsette disse i samråd med de berørte partene

Det er universiteters og høyskolars oppgave

- å tilby en relevant grunnutdanning som motiverer lærere for livslang læring
- å sørge for at eget fagpersonale har nødvendig faglig kompetanse og innsikt i reformen og de utfordringer den representerer for grunnskole og videregående opplæring
- å utvikle relevante og praksisnære kompetanseutviklingstilbud i samråd med kommuner og fylkeskommuner
- å samarbeide om og koordinere kompetanseutvikling for grunnskole og videregående opplæring for å sikre bredden i det samlede regionale og nasjonale tilbudet
- å utføre forskning og utviklingsarbeid i samarbeid med skoleeiere
- å bidra til å spre og formidle resultater fra forskning og utviklingsarbeid til relevante aktører

Fastsetting av spesielle opptakskrav til allmennlærer-utdanningen kan på kort sikt medføre svakere rekruttering til mange av institusjonene. I slike tilfeller kan ledig kapasitet i en periode utnyttes til videreutdanning av lærere i sentrale skolefag i tråd med behovene i grunnopplæringen.

Det er Utdanningsdirektoratets oppgave

- å følge opp kompetanseutviklingsstrategien på grunnlag av de årlige statsbudsjettene
- å forvalte statlige midler til kompetanseutvikling
- å samarbeide med universitets- og høyskolesektoren, skoleeierne og arbeidstakerorganisasjonene for å bidra til å sikre

kompetanseutviklingstilbudenes kvalitet og relevans

- å ta initiativ til evaluering av strategien for kompetanseutvikling. Evalueringen skal innhente erfaringer fra kompetanseutviklingstiltakene og gjennomføringen av dem i kommuner og fylkeskommuner som grunnlag for eventuelle justeringer i strategiperioden

Departementet har ansvar for

- å fastsette mål og nasjonale prioriteringer for kompetanseutviklingen
- å bidra med særskilte statlige ressurser til gjennomføringen av skoleeiernes planer for kompetanseutvikling

Organisering av samarbeid om kompetanseutvikling

Kompetanseutviklingstiltak for grunnopplæringen involverer mange aktører – de enkelte skolene og lærebedriftene, skoleeierne, partene i arbeidslivet, universiteter, høyskoler, statlige spesialpedagogiske kompetansesentre og andre mulige tilbydere av relevante kompetanseutviklingstiltak, samt den sentrale og den regionale statlige utdanningsadministrasjonen. Organiseringen av samarbeidet mellom aktørene må ta utgangspunkt i aktørenes roller og ansvar og i en felles forståelse av kompetanseutviklingens målsetting og innretning.

God organisering av samarbeidet om kompetanseutvikling kan bidra til å øke kvaliteten på, omfanget av og variasjonen i tilbudstilfanget, bidra til langsiktig kompetanseoppbygging og være mer kostnadseffektivt for alle parter. Samarbeidet kan ha ulike formål og skal ivareta forskjellige hensyn.

Kommuner, fylkeskommuner og friskoler vil kunne ha ulike behov for samarbeid om utforming av planer, om koordinering av kontakten med universiteter, høyskoler og andre tilbydere

av kompetanseutviklingstiltak, og om den konkrete gjennomføringen av tiltak både for skoleledere og lærere. Skoleeiernes planer vil være et godt grunnlag for dialog med aktuelle tilbydere. Fylkesmannen vil etter behov kunne bidra til samarbeid både i det enkelte fylke og i den enkelte region. Innenfor fag- og yrkesopplæringen vil det være et spesielt behov for å etablere samarbeid med arbeidslivets parter regionalt.

For å sikre utvikling av relevante kompetanseutviklingstiltak av god kvalitet som tar utgangspunkt i de lokale behovene, kombinert med en kapasitet som tilfredsstillers etterspørselen i alle deler av landet, må behovet for samarbeid, koordinering og mulige former for arbeidsdeling drøftes med universitets- og høyskolesektoren.

Departementet og Utdanningsdirektoratet vil drøfte behovet for å utvikle modeller for samarbeid på fylkesnivå, regionalt og nasjonalt i samarbeid og dialog med KS, arbeidstakerorganisasjonene, universitets- og høyskolesektoren og fylkesmennene.

Vilkår for statlig tilskudd og rapportering

Det statlige tilskuddet til kompetanseutvikling i grunnskolelæringen vil bli fastsatt i de årlige statsbudsjettene.

Det er en forutsetning for utbetaling av statlig tilskudd til kompetanseutvikling at skoleeierne ivaretar sitt ansvar for kompetanseutvikling gjennom planer vedtatt av kommunestyre eller fylkesting. For friskoler skal planene godkjennes av styrene for skolene. Friskoler som ønsker det kan utarbeide en felles plan. Planene må omfatte en kompetanseutviklingsstrategi for perioden 2005–2008 og en plan for det enkelte budsjettår som redegjør for konkrete kompetanseutviklingstiltak og skoleeiernes egenfinansiering. Tiltakene skal bygge på en kartlegging og vurdering av kompetanseutviklingsbehovene i den enkelte skole og lærebedrift.

Skoleeier forutsettes å orientere fylkesmannen om planen for kompetanseutvikling når denne er vedtatt. Fylkesmannen skal føre tilsyn med at planene ivaretar skoleeiernes ansvar for

kompetanseutvikling, jf. kapittel 3. På grunnlag av dette utbetaler fylkesmannen det aller meste av det statlige tilskuddet til skoleeierne etter fastsatte, objektive kriterier. For å bidra til nødvendig videreutdanning i 2. fremmedspråk vil en mindre del av det statlige tilskuddet bli fordelt til skoleeierne på grunnlag av lokale behov, etter en særskilt vurdering. En slik ordning vil kunne ta hensyn til at behovene er ulike i kommunene og i fylkeskommunene, og må utformes i dialog med disse og KS. Ansvaret for forvaltningen av tilskuddet vil ligge i Utdanningsdirektoratet, med fylkesmannen som det regionale leddet.

Rapportering

Det vil bli stilt krav om rapportering til fylkesmannen av gjennomførte kompetanseutviklingstiltak samt om bruken av det statlige tilskuddet og egne ressurser.

Utgitt av :
Utdannings- og forskningsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:

Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice

www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: F-4176 B